

REVELAREA TATĂLUI CA PRONIATOR DUPĂ SFÂNTA SCRIPTURĂ

O reflecție teologică despre evoluția divină se impune de la sine, dacă luăm în considerare faptul că după marile încercări prin care au trecut o seamă de popoare ale Europei, credința creștină a slăbit considerabil și este încă în liberă cădere acum în prag de mileniu trei. Pe fondul unei persistente crize economice, dublată și de cea morală, mulți oameni par din ce în ce mai dezorientați și neîncrezători în posibila pronie divină. În contextul actual se aud din ce în ce mai numeroase voci care se întrebă și întrebă dacă credința într-un Dumnezeu-Părinte, ce lasă impresia că s-a retras total din lume, mai este oportună. Față de această situație, Biserica trebuie să-și intensifice activitatea de catehizare arătând fiilor ei că din perspectivă biblică, credința în Dumnezeu apare ca o stare normală de recunoaștere a Creatorului de către creatură și totodată este *o cale spre Dumnezeu, o invitație la un dialog și o garanție a providenței ce se comunică omului, prin Biblia propovăduită și explicată de Biserică drept ceva prin care se poate îndrepta spre Dumnezeu*¹.

În cele din urmă vom identifica și analiza unele texte biblice de notorietate privind manifestarea Părintelui ceresc în lume ca Proniator. Acestea sunt desigur foarte numeroase, dar pentru a înțelege adevărata dimensiune a iubirii și a proniei divine, omului i se recomandă să se aplece cu mai multă fervoare și credință asupra textelor sacre, de Dumnezeu inspirate, întrucât prin acestea aghiografii vorbesc foarte insistent despre Dumnezeu ca despre o Persoană care nu numai că îi face omului declarații de dragoste, prin poporul

¹ Paul Marie DE LA CROIX, *L'Ancien Testament, source de la vie spirituelle*, Paris 1952, p. 555.

preferat de el odinioară, (a se vedea profetul Maleahi, cap. 1), dar îi dovedește prin fapte că-l și protejează atunci când se impune.

Spre deosebire de alte popoare ale lumii, cel israelit, conform textelor biblice, a avut șansa unică de a experimenta pe aproape tot parcursul istoriei sale, iubirea lui Dumnezeu concretizată prin multiple intervenții proniatoare și ca urmare, este cel mai îndreptățit ca prin gura psalmistului inspirat de Duhul să invite toate neamurile pământului la a-L preaslăvi². De fapt în accepțiunea majoritară a scriitorilor inspirați din mijlocul acestui popor, pronia lui Dumnezeu este într-un fel prelungirea sfințeniei Sale în creație. Astfel, cea dintâi manifestare a sfințeniei divine în lume ce s-a constituit în chiar actul creației este începutul incontestabil al revelării iubirii divine. Cuvântul ebraic *iehi* = să fie, arată că întreaga creație izvoarăște din voința divină ca manifestare în exterior a iubirii³, iar dăinuirea lumii este iarăși tributară proniei ce se poate asemăna cu o prelungire a iubirii. Citându-l pe Nicolae Cabasilas, Paul Evdokimov subliniază că: *nu fără temei, Dumnezeu se revelează lumii ca iubire și duce ideea aceluia mai departe subliniind că de fapt când vorbim despre revelarea iubirii divine în lume, nu ne putem limita exclusiv la actul creației, chiar dacă este, incontestabil, cel mai important, urmat de pronia menținerii creației pentru că argumentul forte al prezenței iubirii divine îl constituie de fapt respectarea intactă a libertății omului. În calitate de Stăpân absolut, lui Dumnezeu i-ar sta oricum la îndemână să-l constrângă pe om la a-L iubi, dar n-o face. Este uimitor ca El care a creat omul să aștepte ca acesta să-L primească sau să-L respingă. Chiar și după ce n-a fost întâmpinat cu bunăvoință, mai așteaptă și îi mai oferă omului o șansă de a conștientiza faptul că pentru tot binele pe care i l-a făcut, și în schimbul ștergerii datoriei, îi cere iubirea*⁴. De fapt însăși cererea

² Mathieu COLLIN, *Le Livre de Psalms*, în *Cahiers Evangile*, nr. 3/1992, Paris 1995, p. 5.

³ Petre SEMEN, *Învățătura despre Sfânt și sfințenie în Cărțile Vechiului Testament*, Iași 1993, p. 79.

⁴ Nicoale CABASILAS, *La vie en Jésus Christ*, traduit par S. Broussaleux, Chevetogne 1960, p. 80.

lui de iubire este mai curând o invitație, deoarece El vrea ca libertatea de a-L refuza să nu fie în nici un fel îngrădită⁵. În această ordine de idei, ne punem în mod firesc întrebarea, dacă nu cumva renumitul text: *Şema Işrael* din Deuteronom, cap. 6, începe cu verbul la viitor în timpul masoretic și nu prin subjunctiv prezent ca în cele mai multe traduceri moderne? Se știe că în ebraica biblică, amplasarea conjuncției *ve* numită *vav conversiv* înaintea verbului la timpul numit perfect *Pa'al*, face ca verbul respectiv să fie tradus prin viitor încât textul ebraic; *Veahavateka et Adonai Elohe(i)ka bekol-lebabeka ubekol nafeseka ubekol meodeka = Și tu îl vei iubi pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și cu toată tăria ta*. Remarcăm cu acest prilej că singura traducere corectă, evident dintre edițiile consultate și realizate după textul masoretic, este cea a lui André Chouraqui care într-adevăr a surprins adevărata nuanță a textului în cauză redând prin viitor *Pa'al* (respectiv imperfect), așa cum se și impunea; *...et tu aimera Adonai Elohim de tout ton coeur de tout ton être, de tout ton intensité*⁶.

Sfințenia lui Dumnezeu alături de bunătate, înțeasă ca un atribut natural al lui Dumnezeu a fost experiată de către unele personaje biblice ca o manifestare a proniei. Este exemplară afirmația lui Iosua. Acesta în cuvântarea finală dinaintea adunării poporului israelit la Sichem, motivează decizia sa irevocabilă de a-L sluji în exclusivitate pe Dumnezeu împreună cu casa sa: *Eu împreună cu casa mea vom sluji pe Dumnezeu, căci sfânt este* (cap. 24,15). Motivația alegerii de a-L sluji doar pe Dumnezeu apare numai în textul Septuagintei; *οτι ο Θεος αγιος εστιν* care probabil a fost realizată după un alt manuscris decât textul ebraic oficial. Nu-i greu de dedus că exclamația lui Iosua este expresia unor constatări verificate în timp de el însuși cu privire la intervențiile minunate ale lui Dumnezeu în favoarea celor ce au mărturisit credința în El și s-au comportat ca atare. Prin urmare, numeroasele acțiuni proniatoare

⁵ Paul EVDOKIMOV, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, trad. de Teodor Baconsky, p. 33.

⁶ *La Bible traduite et présentée* par André CHORAQUI, Brower, 1989, cartea Deuteronom, p. 346.

ale lui Dumnezeu, la care Iosua a fost martor ocular toată viața, sunt interpretate așa cum se cuvine, adică drept manifestări ale sfințeniei Acestuia, încât providența și sfințenia se suprapun exact în concepția teologică a celui ce a urmat lui Moise.

1. Relația personală cu Dumnezeu-condiție majoră a descrierii proniei în creație

Am arătat deja că spre deosebire de alte popoare, cel biblic în calitate de ales al lui Dumnezeu, se putea mândri pe bună dreptate, că la baza credinței sale se află o incontestabilă experiență personală cu divinul, experiență verificabilă în timp și spațiu, prin multiplele documente biblice. Astfel istoria biblică începe cu mențiunea că patriarhii L-au întâlnit pe Dumnezeu ca pe o Persoană, cu care au dialogat prietenește ajungându-se adesea la niște raporturi firești, familiale ca între un adevărat Părinte și fii. Este uimitoare condescendența lui Dumnezeu față de Avraam care duce dialogul nepermis de departe în ideea că va găsi milă pentru salvarea, *in extremis*, a cetăților Sodoma și Gomora. În cazul dat, patriarhul nu se baza nici pe departe pe o intuiție de moment când s-a lansat într-o prea îndrăzneată, din perspectivă pur umană, investigație a limitelor răbdării și bunătății divine, a îngăduinței lui Dumnezeu de către omul Avraam, cel care se definește pe sine pulbere și cenușă în raport cu interlocutorul său (*Facerea* 18,27), nu putea fi decât urmarea unor repetate teofanii, dar nu numai, ci era în același timp rezultatul iluminării minții într-o îndelungată practică a rugăciunii și deci printr-o legătură personală. Credința patriarhului în pronia lui Dumnezeu, ca de altfel și a urmașilor acestuia, nu se baza nicidecum pe niște ipoteze teoretice cu silogisme deductive sau cu dovezi logice⁷, ci pe experiența unei relații personale de iubire copleșitoare. Avraam a realizat mai mult decât oricare că pronia Părintelui ceresc nu l-a părăsit niciodată, începând cu plecarea din Urul Caldeii și până la moarte. Urmașii lui Avraam, la rândul lor, au fost conștienți de

⁷ Christos YANNARAS, *Abecedar al credinței*, trad. de Pr. Dr. C. Coman, București 1996, p. 16.

pronia divină față de strămoșul lor, ca și de relația intimă a aceluia cu Dumnezeu, încât ori de câte ori Îl invocă, Îl numesc în mod justificat *Dumnezeul părintelui* sau *al părinților noștri*. Prin aceasta de fapt conștientizează relația personală a acelora cu divinitatea și au în continuare garanția unei permanente pronii ca și în trecutul strămoșilor.

Martori incontestabili pe lângă conașionalii lor a multiplelor manifestări ale proniei divine în lumea de până la ei au fost Moise, Aaron, Ilie și Elisei secondați de toți profeții israeliți, vechi sau noi. De fapt pentru poporul israelit proba proniei s-a concretizat prin prezența acelei *Schekinah* protectoare prin spaimele nopții din pustie și prin norul din timpul zilei care i-a ținut la o distanță inofensivă pe egiptenii urmăritori (*Ieșirea* 14,20).

Dintre personalitățile biblice care au avut o experiență personală a bunătății și milei lui Dumnezeu, interpretate ca valențe ale proniei, se detașează ușor psalmiștii. Aceștia vorbesc despre Dumnezeu ca despre un Părinte iubitor ce veghează duios asupra tuturor fapturilor sale asigurându-le hrana la vreme (cf. *Ps* 144!). Așa au înțeles-o majoritatea israeliților, cu deosebirea în prima fază a istoriei lor, când evenimentele majore ale țării erau privite ca o reală întâlnire cu Dumnezeu, cu acel Dumnezeu care-i iubește și-i cheamă la sine⁸: *Întoarceți-vă voi copii căzuți de la credință, zice Domnul, că M-am unit cu voi... Întoarceți-vă, copii răzvrățiți, și Eu voi vindeca neascultarea voastră...! De vrei să te întorci, Israele, zice Domnul, întoarce-te la Mine.. (Ier, 3,14,2;4,1)*, atât prin încercări cât și prin binecuvântări. Când a mai slăbit relația omului cu Dumnezeu, s-a crezut că Acesta este ceva de posedat ca un obiect sau ca un talisman ori o proprietate oarecare, iar pronia se consideră un privilegiu doar a celor aleși.

Această ispită îi încearcă probabil și pe unii credincioși sau poate mai puțin credincioși moderni, mai puțin inițiați în Sfintele Scripturi făcându-i să se simtă oarecum frustrați de insistența aghiografilor aproape excesivă asupra relației lui Dumnezeu cu poporul Israel, părând uneori că nici nu-l interesează restul lumii. Așa se

face că sintagmele: *Dumnezeu vede, Dumnezeu aude, Dumnezeu vorbește, Dumnezeu se arată, Dumnezeu izbăvește*, etc., s-ar preta exclusiv la relația cu poporul ales, încât cititorul este uneori ispitit să considere că textul sacru nici nu-l privește direct. Cu alte cuvinte, Dumnezeu vede doar pentru Israel, aude numai rugăciunile acestuia, i se adresează în exclusivitate când îl invită la dialog și-l izbăvește din multiple situații limită, iar restul lumii parcă nici n-ar exista. Această interpretare restrictivă și evident eronată a providenței divine era la ordinea zilei și în sânul poporului ales. În această situație, unii profeți, la îndemnul Duhului au atenționat la timp că aceasta este doar o iluzie întrucât același Dumnezeu al israeliților are în grija Sa toate popoarele lumii. Prima subliniere de acest gen o găsim la profetul Moise când zice: *Fiii lui Israel au plecat din Ramses spre Sucot, ca la șasesute de mii de bărbați pedestri, afară de copii. Și a mai ieșit împreună cu ei mulțime de oameni, de felurite neamuri... (Ieșirea 12,37-38)*. Ideea este continuată de Amos, păstorul profet din Tecoa care zice: *Oare nu sunteți voi feciori ai lui Israel, pentru Mine, ca și Cușii? - zice Domnul. Oare n-am scos Eu pe israeliți din pământul Egiptului, pe filistenii din Caftor și pe sirieni din Chir? (cap. 9,7)*.

Aluziile la unele manifestări mai reticente ale proniei Părintelui ceresc cu privire la restul lumii sunt justificate printr-o așa numită gradație a momentelor teofanice, atât în relațiile cu urmașii patriarhilor, ca entitate națională, cât și în relațiile cu anumite persoane preferate precum; Avraam, Iacob, Moise, Ilie, Iosua, Elisei, etc. Această puțină reticență se justifică de asemenea și prin aceea că Dumnezeul revelat este un Dumnezeu Persoană cu care nu se poate intra în relație decât cu delicatețe și în mod treptat ca și cu orice subiect uman de altfel.

Din rugăciunea lui Moise de intercedere pentru confrății săi, se impune cititorului ideea majoră că acest personaj poartă o conversație intimă ca și cu un prieten cu care se realizează un schimb de gânduri, sentimente sau chiar taine⁹. De altfel și dialogurile altor

⁸ J.P. BAGOT/J.CI. DUBS, *Pour lire la Bible*, Rennes 1923, p. 16.

⁹ Enrico GALBIATI, *La Storia della salvezza nell'Antico Testamento*, Vecenza 1978, p. 137.

personalității biblice se poate constata că Dumnezeu nu se descoperă oricând, oricui și niciodată n-o face în mod plener, dacă totuși a decis s-o facă. De aceea și astăzi oamenii trebuie conștientizați că într-adevăr, uneori, Dumnezeu pare indiferent la invocările noastre pe considerentul că niciodată El și omul nu se pot întâlni în condiții de egalitate și ca urmare nu i se poate forța într-un fel mâna să se reveleze. Important rămâne faptul că cele două entități-Dumnezeu și omul, se pot întâlni întotdeauna numai în condiții de iubire. Dacă neamurile păgâne au fost cât de cât marginalizate, sau cel puțin dacă așa pare, cauza este că acelea nu au fost inițiate în tainele credinței monoteiste decât parțial și treptat.

Și pentru marii trăitori ai creștinismului, atât pentru cei din apus, cât și pentru cei din răsărit, se repetă același fenomen al revelării reticente și treptată a proniei divine, dar ceea ce este de remarcat la toți rămâne faptul că iubirea proniatoare a lui Dumnezeu este dorită de către om. Distanțarea de iubirea simțită ca pronie părintească este receptată ca o durere pentru sufletul înduhovnicit realizând că însăși rămânerea în trup constituie o frustrare pentru cel ce a gustat odată din bucuria întâlnirii cu Dumnezeu. Sunt impresionante și desigur foarte sugestive reflecțiile Sfântului Simeon Noul Teolog: *Minune mare! Carnea mea, înțeleg ființa sufletului meu și a trupului meu, se împărtășește de slava dumnezeiască și răspândește o strălucire dumnezeiască. Văzând acestea săvârșindu-se în parte în trupul meu, cum nu voi dori și nu voi cere să se elibereze trupul meu întreg de rele și să se împărtășească, cum am spus, de sănătate și de slavă?*¹⁰. Exclamațiile Sfintei Tereza de Avilla sunt de-a dreptul copleșitoare: *Ce tristă-i, Domnul meu, fără tine viața! De-a te vedea, cu dor, vreau să mor*¹¹, ca să nu mai vorbim de un Sfânt Ioan al Crucii ce dă curs aceluiași înalte bucurii ale întâlnirii cu divinul și a tristeții cauzate de despărțirea nedorită: *Viața-n mine se sfârșește și nici Domnul nu mai vine; fără de el și fără de Sine,*

¹⁰ Dumitru STĂNILOAE, *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Craiova, 1991, p. 53.

¹¹ Tereza de Avila, *Poezii*, trad. de Viorica S. Constantinescu, 1996, p. 33.

*viața cum mai poate fi?! Multe morți m-or troieni, și-ntru viață așteptată, mor că nu mai mor odată*¹².

Abordând problema proniei Tatălui ceresc, Sfântul Ioan Hrisostom face uz de cuvântul *oiconomia* pe care-l interpretează având un scop precis în legătură directă cu mântuirea, sens de altfel bivalent; privitoare la viața prezentă și la cea viitoare¹³. Fundamentându-și argumentele pe datele Scripturii, cu precădere cărțile profetice, acel sfânt Părinte subliniază că numai din iconomie divină este îngăduită adesea și implicarea oamenilor răi și necredincioși în derularea evenimentelor istorice, ba chiar și intervenția subtilă a diavolului (cf. *Iob 2,6*) cu tendința malefică de a deturna faptele bune ale anumitor oameni, ca și presărarea timpului cu greutatea diverse și aproape insuportabile, este tot dintr-o iconomie divină¹⁴.

Sintetizând doctrina despre providență a Sfântului Ioan Hrisostom, teologul Thomas Spidlik reține ideea fundamentală a aceluiași anume că de fapt scopul prioritar al providenței constă nu neaparat în conservarea naturii, ci mântuirea și îndumnezeirea acesteia,¹⁵ îmbrăcând trei forme precise: *conservatoare*, *convertitoare* la Dumnezeu și *educatoare* sau *pedepsitoare*¹⁶, fără a face unele nuanțări ce se impun și anume că înaintea întrupării se mai poate vorbi și de o altă formă de concretizare a providenței, aceea de pregătire a întrupării Domnului Hristos.

2. Aparenta abandonare a lumii de către pronia Tatălui.

Direct sau indirect Sfânta Scriptură ne spune că Dumnezeu își ascunde prezența, sau că își întoarce fața proniatoare de la om, lăsând impresia că nu vrea să mai știe nimic despre om, lăsând

¹² Sfântul Ioan al Crucii, *Noaptea întunecată a sufletului*, ediție îngrijită de Anca Crivăț Vasile, 1997, p. 79.

¹³ Tomas SPIDLIK, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin*, trad. I. Ică Jr., Sibiu, 1997, p. 163.

¹⁴ *Ibidem*, p. 164.

¹⁵ *Idem*.

¹⁶ *Ibidem*.

impresia că nu vrea să mai știe nimic de făptura Sa deși a declarat-o cea mai de preț din univers. Este uluitor să constatăm că cei ce au lansat așa numita teorie a morții lui Dumnezeu s-au inspirat, chiar dacă nu vor să recunoască, sau nu-și dau seama, tot din Sfânta Scriptură. Astfel cu multă mâhnire, profetul Sofonia își îndrepta la timpul său asprul rechizitoriu împotriva acelor dintre israeliți care ziceau că *Dumnezeu nu face nici bine nici rău (Sof 1,12)*. De la afirmația de mai sus și până la contestarea propriu-zisă a proniei divine numită cu alte cuvinte, moartea lui Dumnezeu, nu-i decât un pas, sau poate nici unul. Se impune a zăbovi puțin asupra acestei idei, pentru că nu de puține ori, omul credincios sau și cel mai puțin credincios, încearcă uneori un acut sentiment al abandonului, al întoarcerii feței pronietoare a lui Dumnezeu dinspre el. Un număr apreciabil de oameni încearcă aceleași stări sufletești ca ale psalmiștilor (a se vedea *Ps 43; 29; 22; 68 și 87*) în fața unei părute absențe a lui Dumnezeu răvășindu-le uneori sufletele ca lui Isaia ce exclama: *Ah, dacă Tu, Doamne ai sfâșia cerurile și ai coborî pe pământ (Is 63,19)*¹⁷. Părutul sentiment de abandon l-a intuit și Sfântul Petru pentru zilele cele din urmă: *Unde este făgăduința venirii lui? Căci de când au adormit părinții noștri, toate așa rămân de la începutul lumii (2 Pt 34)*.

Pentru mulți oameni ai zilelor noastre, situațiile limită create de sărăcie, marginalizare, droguri, alcool, șomaj, terorism, abandon de familie și alte numeroase neajunsuri ce țin de viața din cetatea modernă, pare aproape imposibilă întoarcerea lui Dumnezeu înspre el. De aceea nu este deloc simplu astăzi să-i determini pe oameni să privească lucrurile din perspectiva profețiilor pentru care distanțarea temporală a lui Dumnezeu de om era cauzată de păcate, conform constatării lui Isaia: *Ci nelegiuirile noastre au pus despărțire între voi și Dumnezeul vostru și păcatele voastre l-au făcut să-și ascundă fața ca să nu vă vadă (Is 59,2)*, pe considerentul că pe de o parte, omul modern nu prea mai conștientizează realitatea păcatului, iar pe

de alta, pe bună dreptate, te poate întreba de ce pronia lui Dumnezeu se ascunde de către cei mai puțin păcătoși sau chiar copii nevinovați, în timp ce unii care depășesc orice limită a fărădelegii prosperă. Această nedumerire nu este însă o noutate absolută a sfârșitului de mileniu doi. Ea a existat dintotdeauna, așa cum cu amărăciune constata la vremea sa autorul cărții *Ecleziastului: Este încă o nepotrivire care se petrece pe pământ, adică sunt drepti cărora li se răsplătește ca după faptele celor nelegiuiți și sunt păcătoși cărora li se răsplătește ca după faptele celor drepti (Înt 8,14)*. Față de aparenta indiferență sau chiar distanțare a proniei divine de soarta omului, unii psalmiști exprimă admirabil revolta celor preaîncercați ce se lansează într-o veritabilă lagomahie cu Dumnezeu: *Pentru ce întorci fața ta? Uiți sărăcia noastră și necazul nostru? (Ps 43,26)*. Mult mai grăitoare este însă revolta lui Iob care se întreabă nedumerit, în numele tuturor neîndreptățiților de soartă: *Câte greșeli și câte păcate am făcut? Dă-mi pe față călcarea mea de lege și păcatul meu! De ce ascunzi fața ta și mă iei drept un dușman al tău? (Iob 13,23-24)*. Din nedumeririle acestor drepti menționate de Biblie se impun câteva idei majore, pentru teologia biblică, și anume că omul se simte în mare singurătate și neliniște când realizează că Dumnezeu nu mai vrea cu el, că îl ignoră pur și simplu. Omul suferă că această stare este cu totul nefirească pentru el cel chemat la comuniune de iubire cu Dumnezeu, comuniune pe care a experiat-o cândva și după care jinduește.

În structura sa sufletească, omul rămâne mereu același, mai ales în cele ce țin de dorul după Dumnezeu și viața viitoare, încât Bisericele sunt chemate să-și sporească propovăduirea unui Dumnezeu al proniei milostive. Într-o stare de sărăcie quasigenerală se aud glasuri care întreabă tot mai insistent și cu nedumerire precum psalmistul de odinioară: *Unde sunt milele tale cele de demult? (Ps 88,48)* despre care ne vorbește și Biserica? Nedumerirea omului poate spori vertiginos pe măsură ce se acutizează sentimentul de abandon într-o lume în care se pare că nu mai este prezentă pronia Părintelui ceresc, încât este într-adevăr tentat să se ia la sfadă cu Dumnezeu ca și dreptul Iob: *Oare tu, Doamne, ești ca omul? Sau*

¹⁷ Paul EVDOKIMOV, *Vârstele vieții spirituale*, trad. de Pr. I. Buga, București, 1993, p. 41.

*dormi? Ai nevoie de odihnă și nu mai vrei să fi deranjat? De ce lipsești atât de mult din viața noastră? Și dacă o faci, până când?*¹⁸

La incertitudine și îndoială, Biserica nu are să răspundă cu solide argumente biblice, așa cum de fapt a și făcut-o de două milenii subliniind că aparenta retragere a lui Dumnezeu din viața noastră are drept scop descoperirea de către noi înșine a lui Dumnezeu care este mereu cu noi, cum era cu profetul Ieremia cel uneori ezitant (cf. *Ier* 1,8). El este mereu aproape (cf. *Fil* 4,5-6). De asemenea se cuvine a sublinia că Dumnezeu nu se revelează niciodată pe de-a întregul, după cum observa și Isaia: *Cu adevărat tu ești Dumnezeu ascuns, Dumnezeul lui Israel cel izbăvitor* (*Is* 45,15). Cu toate acestea lucrarea sa binefăcătoare în lume este incontestabilă, iar obiectul revelației divine nu poate fi altul decât cel religios¹⁹.

În concluzie se cere din partea Bisericilor, ca unele care prin menirea lor profetică sunt chemate să vorbească insistent lumii despre iubirea divină și să garanteze iubirea nerestrictivă din partea lui Dumnezeu a tuturor popoarelor, să insiste mai mult pe ideea că omul nu a încetat și nu încetează, în pofida tuturor rătăcirilor și a scăderilor sale, să fie înconjurat cu o consecventă grijă părintească de către Dumnezeu.

Pr. Petre SEMEN

¹⁸ Jacques BRIEND, *Dieu dans l'Écriture*, Paris 1992, p. 105.

¹⁹ Beda RIGAUX/Pierre GRELOT, *Révélation*, în *Vocabulaire de Théologie Biblique*, publié sous la direction de Xavier, Leon Defour..., Paris 1988, col. 1117.

TATĂL ȘI FII SĂI ÎN EVANGHELIA DUPĂ SF. LUCA

Parabola Fiului Risipitor (*Lc* 15,11-32) poate fi analizată și interpretată în ansamblul întregului cap. 15, adică împreună cu parabola despre oaia pierdută (*Lc* 15,3-7) și parabola despre drahma pierdută (*Lc* 15,8-10), titlul în limba germană *Der verlorene Sohn* potrivit-i-se în cazul acesta cel mai bine¹. Toate trei parabolele au o singură temă comună, milostivirea divină, și prin ele Isus își justifică propria sa conduită față de vameșii și păcătoșii care-l înconjoară (vv. 1-2). În felul acesta Isus apare ca reprezentantul pe pământ al lui Dumnezeu cel milostiv². Atitudinea lui Dumnezeu însuși față de păcătoșii care se întorc se manifestă în special în bucuria persoanelor care regăsesc ceea ce era pierdut - oaia, drahma, fiul rătăcit - și în felul în care tatăl îl primește pe fiul care se întoarce.

Milostivirea, însoțită de bucuria regăsirii-întoarcerii, este tema principală a parabolei, chiar dacă în simplitatea dezarmantă a relatării sale se împletesc și alte teme cum ar fi libertatea și responsabilitatea, înstrăinarea, rătăcirea și întoarcerea, harul, frământarea conștiinței, reconcilierea, parabola reconstituindu-se într-un text inepuizabil spre care s-au îndreptat mari pictori (Albrecht Dürer, Beham, Rembrand, L. Bassano, von Honthorst), dramaturgi (Tudor Dramatists),

¹ Deși acest titlu evidențiază doar un aspect al parabolei, mai adecvat apare titlul: *Parabola celor 2 fii*; Cf. T.W. MANSON, *The Sayings of Jesus as recorded in the Gospels according to St. Matthew and St. Luke arranged with Introduction and Commentary*, SCM, London 1971, 284; sau *Parabola despre iubirea tatălui*; Cf. J. JEREMIAS, *The Parables of Jesus*, New York ²1972, 128; sau *Parabola tatălui risipitor*; Cf. M. DUMAIS, *L'actualisation du Nouveau Testament. De la réflexion à la pratique*, = *Lectio Divina* 107, Cerf, Paris 181, p. 69. Noi preferăm titlul *Tatăl milostiv și cei doi fii ai săi* și sperăm să motivăm această alegere pe parcursul expunerii.

² Cf. L. SABOURIN, *L'Évangile de Luc. Introduction et commentaire*, Roma 1987, 275.